

Голомб В.В., к.е.н.,
доцент кафедри економіки підприємства
Запорізька державна інженерна академія
Попов М.А., магістр
Запорізька державна інженерна академія

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ НА МАЛОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Голомб В.В., Попов М.А. Шляхи підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів на малому підприємстві. У статті висвітлено основні поняття ефективності використання матеріальних ресурсів. Розглянуто групи показників системи економічної ефективності використання матеріальних ресурсів. Визначено основні шляхи підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів на вибраному підприємстві.

Ключові слова: матеріальні ресурси, рентабельність, ефективність, конкурентоспроможність, розвиток підприємства.

Голомб В.В., Попов М.А. Пути повышения эффективности использования материальных ресурсов на малом предприятии. В статье освещены основные понятия эффективности использования материальных ресурсов. Рассмотрены группы показателей системы использования материальных ресурсов. Определены основные пути повышения эффективности использования материальных ресурсов на выбранном предприятии.

Ключевые слова: материальные ресурсы, рентабельность, эффективность, конкурентоспособность, развитие предприятия.

Holomb V.V., Popov M.A. Ways to improve the efficiency of the use of material resources at a small enterprise. The article highlights the basic concepts of the effectiveness of the use of material resources. The groups of indicators of the system of using material resources are considered and the main ways of increasing the efficiency of the use of material resources in the enterprise are determined.

Key words: material resources, profitability, efficiency, competitiveness, enterprise development.

Постановка проблеми. Останні роки Української внутрішньої економіки були ознаменовані концепцією підтримки малого і середнього бізнесу в рамках інноваційної стратегії «Україна – 2020», затвердженої Президентом України 12 січня 2015 року [1]. Згідно з цією концепцією відбулася і надалі відбувається низка економічних, адміністративних і юридичних змін та модернізацій, які приводять до збільшення відсотку малих та середніх підприємств у сукупності приватних бізнесів України. Через той факт, що малий бізнес в середньому не має можливості тримати великий кризовий резерв для подолання форс-мажорних ситуацій, згідно з рекомендаціями провідних європейських аналітичних структур, для українських підприємств важливим принципом виживання є створення динамічної стратегії безперервного збільшення обсягу ліквідних активів. Підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів є одним з найефективніших напрямів роботи за цією стратегією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічним фундаментом здійснення дослідження вибраної тематики стали праці провідних вчених, фахівців, науковців, зокрема дослідженням показників підвищення ефективності роботи під-

приємства займалися І.М. Бойчик, О.О. Гетьман, І.В. Ковальчук, С.Ф. Покропивний, Ю.В. Пономарьова, В.А. Сідун, В.М. Шаповал. Однак нестабільність та невизначеність сучасних економічних умов функціонування підприємств потребують подальшого дослідження і визначення адекватних вимогам сучасності шляхів стабілізації та можливого підвищення ефективності їх роботи.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження показників системи ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємстві для подальшого визначення основних шляхів підвищення ефективності в сучасних умовах господарювання.

Виклад основних результатів. Сучасні умови господарювання, які ґрунтуються на дії законів ринку, тобто законів попиту і пропозицій та конкурентної боротьби, примушують українські підприємства швидко адаптуватись до змін ринкового середовища та уникати необґрунтованого ризику, приймаючи управлінські рішення щодо використання всіх наявних виробничих ресурсів загалом і матеріальних зокрема.

Будь-яке господарське рішення оцінюється за його кінцевими результатами, тобто прибутком.

Одним з головних факторів, що впливає на величину прибутку, є рівень матеріальних запасів. Виручка від реалізації та прибуток з'являться лише тоді, коли предмети праці, використані в процесі виробництва, перенесуть свою вартість на вартість виготовленого продукту та знайдуть кінцевого споживача. Тому стабільна забезпеченість матеріальними ресурсами є необхідною умовою функціонування та розвитку будь-якого підприємства.

У загальному русі матеріалів за стадіями виробничого процесу матеріальні ресурси слід класифікувати як запаси предметів праці, що вже придбані, але ще не брали участі у виробництві продукції.

Відповідно до п. 6 положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 9 «Запаси» матеріальними ресурсами треба вважати запаси предметів праці, які включають сировину, основні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріали, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва та адміністративних потреб, а наявність яких є необхідною умовою ритмічної роботи підприємства.

Зрозуміло, що запаси матеріальних ресурсів треба постійно поповнювати. Нині підприємство самостійно визначає доцільність створення різних виробничих запасів і, оцінюючи структуру попиту і пропозиції щодо окремих груп матеріалів у поточному періоді, придбання матеріальних ресурсів. Джерелами надходження матеріальних ресурсів можуть бути товарно-сировинні біржі, інші підприємства, а також власне виробництво та використання відходів.

Згідно з планом рахунків бухгалтерського обліку підприємств, організацій та установ об'єктами аналізу матеріальних ресурсів є надходження та використання цінностей, які обліковуються на синтетичному рахунку 20: сировина та матеріали, покупні напівфабрикати та комплектуючі, паливо, тара й тарні матеріали, будівельні матеріали, матеріали, що їх передано в переробку, запасні частини, матеріали сільськогосподарського призначення тощо. В аналізі матеріальних ресурсів велике значення має визначення межі, далі якої не треба дрібнити дослідження цілого для того, щоб не було втрачено його специфіки. У зв'язку з цим межа аналізу ефективного використання матеріальних ресурсів зазвичай визначається його цілями й завданнями, а програма та зміст аналізу – особливостями досліджуваного об'єкта та його цільовою орієнтацією.

Цілі аналізу ефективного використання матеріальних ресурсів полягають в одержанні найбільш інформативних ключових параметрів, які дають об'єктивну й точну оцінку наявності в підприємства різних видів матеріальних ресурсів з погляду забезпечення його конкурентоспроможності, уможливають оцінку ефективності управлінських рішень щодо формування портфеля замовлень на матеріальні ресурси, виявлення резервів підвищення ефек-

тивності використання ресурсів, розробку заходів для їх мобілізації.

Після аналізу підприємства і визначення оптимального обсягу запасів підприємством здійснюється розробка стратегії з підвищення їх використання або ж використання коштів, що на них витрачаються. Проблему більш ефективного використання матеріальних ресурсів не можна розглядати тільки з позиції скорочення їх витрат на одиницю продукту. Це завдання має розглядатися на підприємствах комплексно, з урахуванням впливу організаційних заходів, що сприяють прискоренню оборотності матеріальних ресурсів. Вплив сировини та матеріалів, що перебувають у виробничих запасах, на ефективність виробничого процесу розпочинається ще задовго до того, як здійснюється перша операція їх переробки. Беручи до уваги те, що виробничий цикл має дві складові, а саме час перебування предметів праці у запасах і час перебування їх у процесі виробництва, можна стверджувати, що з точки зору необхідності скорочення тривалості виробничого циклу виготовлення виробів немає значення, яку складову зменшувати. Водночас з позиції економічного стану підприємства доцільно насамперед зменшити тривалість перебування матеріальних ресурсів у запасах.

Для більшості виробничих підприємств можлива також система розширення виробництва до стану комплексу, яка буде включати в себе алгоритм зі зменшення кількості посередників між початковою сировиною і кінцевим продуктом, тобто запуск власного виробництва матеріалів і напівфабрикатів. Дуже часто подібне виробництво може бути вигідним тільки через ефект масштабу, але в наш час автоматизації та універсального обладнання відсутнього економічного ефекту можна досягнути. Яскравим прикладом подібного заміщення є план діяльності малого підприємства з виробництва верстатів з ЧПУ, створене на базі бізнес-інкубатору ЗДІА.

Для розрахунку витрат на складові та матеріали використані роздрібні ціни без урахування можливого подорожчання.

Спочатку розрахуємо базовий варіант за умови закупки всіх комплектуючих матеріалів для виробництва верстатів (табл. 1). Згідно з ризиковою політикою передбачається два альтернативні прогнози: оптимістичний (к непередбачених витрат – 10%; песимістичний (к непередбачених витрат – 30%). Собівартість окремих робочих модулів буде знаходитися в діапазоні:

- від 1 000 грн. (фрезувальний, свердлильний);
- до 2 000 грн. (лазерний, 3D-принтер).

Відповідно до запланованої цінової політики верстат як товар матиме дві складові:

1) робоча станція з плановою ціною 15 000 грн. (за стандартну комплектацію); за планом буде створена низка можливих комплектацій, критеріїв: робоча площа, матеріал виготовлення; також мож-

Таблиця 1

Основні показники: базовий варіант

Показники	Песимістичний сценарій (виробництво 48 шт. на рік)	Оптимістичний сценарій (виробництво 96 шт. на рік)
Собівартість виробу, грн.	7 656,8	5 932,15
Собівартість виробу з урахуванням подорожчання, грн.	9 953,8	6 525,4
Прибуток на одиницю виробу, грн.	5 546,2	8 974,6
Рентабельність, %	50,6	119,25

Таблиця 2

Основні показники: стратегічний варіант

Показники	Песимістичний сценарій (виробництво 48 шт. на рік)	Оптимістичний сценарій (виробництво 96 шт. на рік)
Собівартість виробу, грн.	5 836	4 647
Прибуток на одиницю виробу, грн.	7 913	10 388
Рентабельність, %	92	169,9

лива націнка у разі взаємодії з посередником на дилінговій основі;

2) робочі модулі з плановим діапазоном цін від 1 500 до 3 000 залежно від типу обробки, потужності, наявності додаткових витратних матеріалів (свердла, пластик для 3D-друку тощо).

Згідно з наведеними даними була розрахована планова рентабельність за двома сценаріями.

Висновок: рентабельність проекту знаходиться в діапазоні 50,6–119%.

Після введення системи заміщення за такими категоріями матеріалів, як шарико-винтова передача, розпил листа ДСП, виготовлення радіоелектронних частин, за додаткових інвестицій в обсязі 19 950 грн. рентабельність підвищилася (табл. 2).

Отже, завдяки стратегії з підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів рентабельність проекту збільшиться в середньому на 46%.

Висновки. В наш час, в епоху прогресу і розвинутої конкуренції на ринку, найменші відхилення в обсязі собівартості визначають, чи буде підприємство прибутковим. Аж надто це впливає на невелике підприємство, яке може зруйнуватися від найменшої зміни на ринку, тому що прибутковість підприємства

зараз впливає на розмір резервів в критичний момент і визначає, чи виживе воно. Саме тому однією з найважливіших ланок стратегічного планування на підприємстві є пошук шляхів підвищення ефективності використання матеріальних засобів.

У статті розглянуто особливості аналізу матеріальних ресурсів і шляхів їх підвищення на малому підприємстві, а також систему заміщення покупних матеріалів на деталі власного виробництва, що за результатами розрахунків привело до відчутної економії і, відповідно, до майбутнього підвищення рентабельності основної продукції на 46 відсотків.

Настільки сильним підвищення ефективності використання матеріальних засобів стало можливим завдяки особливостям даного виробництва, адже основний продукт (верстат з ЧПУ) за докладання певних дослідницьких зусиль може бути ефективним у виробництві цілої низки простих деталей.

Основне завдання стратегії з підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів на малому підприємстві полягає в динамічному, постійному відслідковуванні можливостей і резервів, бо це може бути критично важливим для вірогідності виживання й економічного успіху такого підприємства.

Список літератури:

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015.
2. Шляга О.В. Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства / О.В. Шляга, М.В. Гальцев. – Запоріжжя, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia>.
3. Економіка підприємства : [підручник] / за заг. ред. С.Ф. Покропивного. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2011. – 528 с.
4. Шляга О.В. Управління оновленням техніко-технологічної бази промислового підприємства / О.В. Шляга, Б.В. Маслюк // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Економіка. – 2014. – № 10/1. – Т. 22. – Вип. 8 (3).
5. Урманов Ф.Ш. Особливості підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства / Ф.Ш. Урманов. – Житомир : Житомирський державний технологічний університет, 2014. – 276 с.
6. Цілі сталого розвитку 2016–2030 // Сайт співпраці України з ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org.ua>.